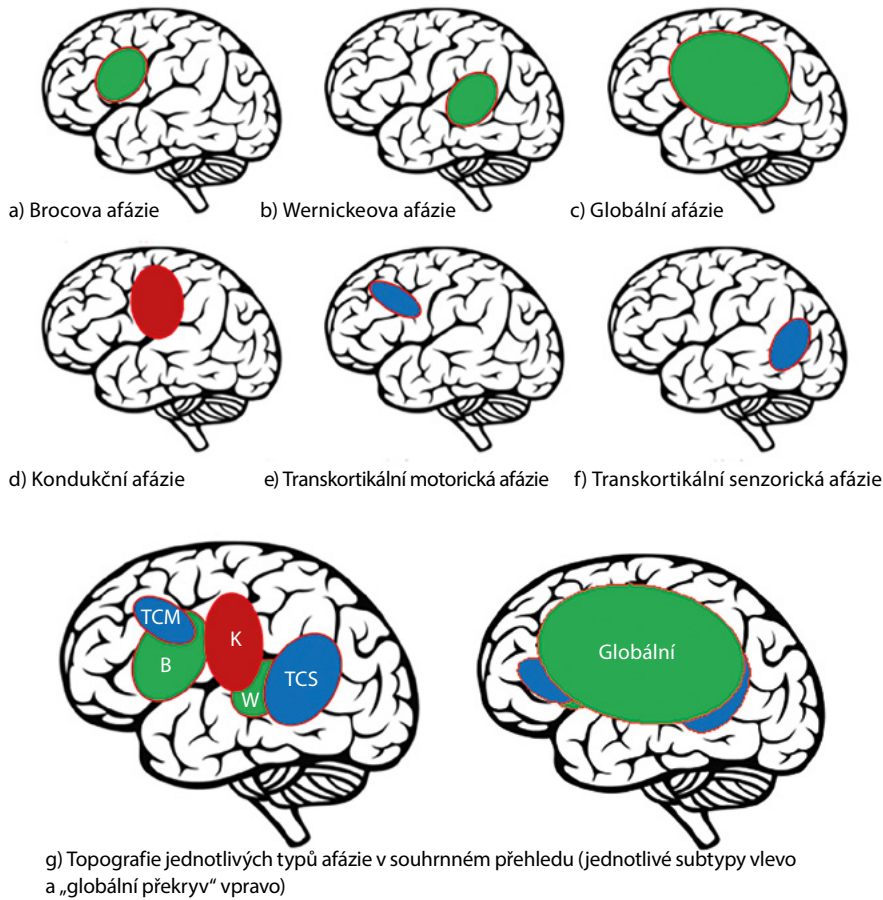

Obr. 1. Základní typy afázií a jejich anatomické koreláty v dominantní hemisféře (velmi přibližná a orientační distribuce)

Zkratky: B – Brocova afázie, K – kondukcční afázie, TCM – transkortikální motorická afázie, TCS – transkortikální sensorická afázie, W – Wernickeova afázie

porucha dekódování (porozumění) řeči od úrovně slov až po narušené porozumění složitějším syntaktickým strukturám (např. souvětí).

Pojem „smíšená afázie“ je nepřesný, nemá totiž jasně stanovená kritéria: většinou se takto označuje buď afázie globální (viz dále), nebo nevyhraněný případně neupřesněný klinický obraz fatické poruchy.

V následujícím přehledu neuvádíme subkortikální afázie (talamická afázie, lentikulární afázie apod.), protože tyto syndromy jsou vázány výrazně na okruhy pozornosti, emocí a extrapyramidový systém, nejsou součástí klasických „kanonických“ afázií, bývají v úzkém vztahu k poruchám hybnosti a klinická diagnostika vyžaduje detailnější logopedické vyšetření (Cséfalvay et Košťálová, 2013).

Textů korelujících subtypy afázií a lokalizaci byla publikována řada, pro prakticky zaměřené motivované čtenáře můžeme doporučit učební text v didakticky velmi zdařilé publikaci „Neurology Secrets“ určené především mladým lékařům v atestační přípravě v USA.

Kapitola věnovaná afáziím je srozumitelná a názorně přibližuje současnou klasifikaci afázií dle Damasia (Rosenfield, 2001).

Brocova afázie

Brocova afázie vzniká při kortikální nebo subkortikální lézi frontální (gyrus frontalis inferior, area 44, 45 – Brocovo centrum řeči) a inzulární krajiny (Obr. 1a).

Hlavním rysem je nápadně nonfluentní řeč s narušenou větnou stavbou, jsou přítomny četné anomie, cirkumlokuce a řeč je chudá, stereotypní, s chybami v gramatické stavbě. S tím kontrastuje celkem zachované porozumění slovům (ale vážně u složitějších vět) a je narušena schopnost opakovat, hlavně delší slova a věty. Neurologické vyšetření typicky nachází pravostrannou hemiparézu s brachiofaciální převahou.

Wernickeova afázie

Wernickeova afázie se vyznačuje špatným porozuměním pro věty – ale i jednotlivá slova, řeč je plynulá, ale nesrozumitelná, bezobsaž-

ná, vážně opakování a v řeči jsou četné parafázie, až nesmyslné neologismy. Vzniká při poruše parieto-temporálního pomezí – gyrus supramarginalis, lobus temporalis superior (Wernickeovo centrum řeči, Obr. 1 b) a v neurologickém nálezu může někdy být pravostranná homonymní hemianopsie.

Globální afázie

U globální afázie jsou přítomny závažné poruchy produkce řeči podobně jako u těžké Brocovy afázie a zároveň i výrazné poruchy porozumění řeči, podobně jako u Wernickeho afázie. Nezřídka jedinou řečovou produkcí je opakování slabiky („to-to-to“, „no-no-no“), nebo perseverace určitého slova, případně neologismu („zibala-zabala“). Vzniká při rozsáhlejších lézích parietální, frontální a horní temporální oblasti dominantní hemisféry (Obr. 1c) a klinicky typicky nacházíme pravostrannou hemiplegii.

Míra postižení se postupem času může zlepšovat, ustupuje perifokální edém a diaschíza (dezintegrace funkce v části mozku spojená se vzdálenou, ale poškozenou oblastí mozku), rozvíjí se revaskularizace, neuronální plasticita apod. Globální afázie tak často přechází do Brocovy, méně často i do reziduální kondukcční afázie. Dynamika změn v klinickém obrazu afázie může být také pozitivně ovlivněna systematickou logopedickou terapií.

Kondukcční afázie

Kondukcční afázie při lézi fasciculus arcuatus (Obr. 1d), bývá častá jako trvalý následek částečně upravené globální afázie, ale může provázet i akutní iktus. Vyvolává typicky ztrátu schopnosti opakovat, přitom je však zachována exprese i porozumění řeči („pacient docela dobře mluví i rozumí, ale má velké problémy opakovat“) a typicky nacházíme anomické pauzy. Motorický deficit na pravostranných končetinách bývá mírný, může ale i zcela chybět.

Transkortikální motorická afázie

Transkortikální motorická afázie při postižení frontálního kortexu sousedícího s Brocovou zónou (Obr. 1e) svou málo fluentní řečí s anomii a cirkumlokucemi připomíná afázii Brocovu, má ale zachované opakování